

از نماز ملفوظ تا نماز مقبول



علامه رضا بنی‌اسدی

نماز را پیامبر اعظم الهی بسیار دوست داشت. دیگر معصومان^(ع) نیز فراوان دوست داشتند، تا جایی که وقتی در میدان جنگ هم کسی آذان را به یاد می‌آورد، او را فراوان دعا می‌فرمودند. در واقع نماز نمایان‌ترین کنش انسان است در عبادت. بسیاری قدوقامت ایمان آدمی را به آن می‌سنجند.

به این‌که به نماز نه فقط ارادت که بر انجام آن غیرت داشته باشد. همین غیرت است که بین کاهل نماز و «مقیم الصلاة» تمیز می‌دهد. غیرت است که می‌تواند حریر رویایی با رؤیای سجاده‌بکشاند. غیرت است که می‌تواند زمستان و تابستان، با طهارت به سجاده بکشاند. غیرت است که می‌تواند آدمی را یای کار بیاورد. محبت است که کلمات را با حلاوتی بایسته بر لب‌ها جاری می‌کند. با این همه ما به تجربه دو نوع نماز می‌رسیم؛ یکی نمازی است که ما را به فهم ناز و نیاز می‌رساند و زندگی مان را می‌سازد. یکی هم قایی است که فقط کلمات را در خود چارچوب‌بندی می‌کند و خلاص، تقسیم‌بندی آیت... جoadی املی، به فهم درست‌تر از این دو نوع کمک می‌کند؛ «ما دو نوع نماز داریم؛ ملفوظ و مقبول. هر کدام از این دو هم تعریف خاص دارد».

اول؛ نماز ملفوظ؛ یعنی نمازی که انسان فقط الفاظ را می‌خواند و نمازش در محدوده الفاظ است.

دوم؛ نماز مقبول است؛ یعنی نمازی که انسان را از گناه دور نگه می‌دارد.

در قرآن کریم در سوره عنکبوت، آیه ۴۵ آمده است: «إِنَّ مَّا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ... يَتْلُمَ مَا تَضْمُونُ، هر چه را از این کتاب بر تو وحی شده است، تلاوت کن و نماز بگذار که نماز، آدمی را از فحشا و منکر باز می‌دارد و ذکر خدا بزرگ‌تر است و خدا به کارهایی که می‌کنید، آگاه است». ما همه اما ادعای نماز مقبول داریم. لذا خود را قبول شده درگاه خدایی می‌پنداریم. همین هم گاه کار را به جایی می‌رساند که از خداوند هم طلبکار می‌شویم. این پندار نادرست ماست. اگر به دنبال فهم و یارم‌بندی نمره نمازمان باشیم، این بیان آیت... خط را برای ما روشن می‌کند؛ «راه تشخیص نماز مقبول از نماز ملفوظ در این است که اگر نماز صبح توانست تا ظهر انسان را از گناه حفظ کند، این نماز مقبول است. اگر نماز ظهور عصر توانست تا شب، انسان را در اورد از گناه نگه دارد، چنین نمازی نماز مقبول است؛ وگرنه نمازی که بعدش گناه انجام شود، فقط نماز ملفوظ است». لفظ هم ما را به معنا نمی‌رساند؛ چه رسد به معنویت. نمازی، آبادگر انسانیت و آبروپخش انسان است که از لفظ، راه به معنا برد و معنا را به معرفت ارتقا دهد. این‌گونه نماز است که میان نمازگزار و انواع منکرات دیوار می‌کشد. زره نفوذناپذیر. چنین نمازی است والاگونه ملفوظش را همه انجام می‌دهند. هر چه فراوان‌تر هم انجام شود، بهره‌ای که باید انسان را به سرانجام برساند، در آن نمی‌بینیم. اتفاقا بسیاری‌ند کسانی که فراوان نماز می‌خوانند اما به جایگاه مؤمنان نمی‌رسند که در راه‌بندان ایمان، سهمی زیاد دارند. خوارج در دوردست‌های زمانی و داعش در همسایگی این روزها، دو نوع قابل مطالعه‌اند در این زمینه. بگوئیم از لفظ به معنا راه بگشاییم تا در شمار مؤمنان باشیم.

بردار و بخوان

ریحانه خدا

حمیده ذاکری مجموعه چهارجلدی «ریحانه خدا» اثری از محسن عباسی ولدی در وصف سرور زنان عالم، حضرت زهرا^(س) است. این مجموعه با نثری روان، زیبا و ادبی تقریر شده است. نویسنده «محسن عباسی ولدی» سعی کرده است با استفاده از منابع موجود، اطلاعاتی در مورد زندگی حضرت زهرا^(س) به ما بدهد که با نیازهای کنونی ما متناسب باشد. در مقدمه جلد اول آمده است: «خواستند الگویت کنند، مقامات را پایین کشیدند. به گمانشان پایین کشیدن مقام تو اگر چه به قیمت زمینی کردند، تو را برای مردم باورپذیر کرده و باورپذیر شدن تو، راه را برای الگو شدنت هموار می‌کنند. من نمی‌دانم چرا این‌ها آنچه طاغوتیان نیز فهمیده‌اند، درک نمی‌کنند؟ طاغوتیان می‌دانند الگوهایی از جنس زمین برای انسان‌های زمینی، جاذبه‌ای ندارد. از همین رو، اسوه‌های خویش را چنان ماورائی می‌کشند که چشم هر تماشاگری را میخکوب کند. معرفی تو، آن‌گونه که هستی، نگاه فطرت بی‌نهایت طلب انسان را به سویت خیره می‌کند و شوق رسیدن به تو را زنده نگه می‌دارد. بانو! این نوشتار می‌خواهد چهره آسمانی تو را برای فطرت‌هایی که تشنه آسمان‌اند، ترسیم کند. باشد که هوای پرواز به سوی آسمان که موطن اصلی توست، در سمران بیفتد و روزی ما فاتح آسمان شویم».

کتاب اول «منبع نور بهشت، خنده تو فاطمه، قصه آسمانی بانو»؛ این کتاب درباره فضایل حضرت زهرا^(س) است. کتاب از سیزده پرده تشکیل شده است که فهرست عناوین آن‌ها عبارت است از: ۱. تو که هستی زهرا؟ ۲. چله پیغمبرانه برای آمدنت. ۳. زمین، بهشت می‌شود. ۴. فاطمه؛ شاه‌بیت منظومه نام‌های تو. ۵. زهرا^(س)؛ نور عالم‌تاب. ۶. مهربان‌ترین بانو! ۷. صداقت، مدیون توست زهرا! ۸. مقام رضا، مبهوت رضای تو. ۹. دختری، اما مادر پدر. ۱۰. منصوره، نام تو در آسمان. ۱۱. رشته‌های چادر، جبل‌المتین. ۱۲. قیامت حضور تو در قیامت. ۱۳. واژه‌ها ته کشیده‌اند بانو!

کتاب دوم «بانو! اجازه! پای درس آسمانی‌ترین بانو»؛ این جلد درباره سبک زندگی حضرت فاطمه^(س) است. کتاب از چهارده بخش تشکیل شده است که فهرست عناوین آن‌ها عبارت است از: ۱. خدا هست. ۲. ولایت، ستون خیمه توحید است. ۳. ما می‌میریم. ۴. ما انسانیم. ۵. آن‌ها که در بند دنیا نیستند، ساده‌زیست‌اند. ۶. خدمت به آفریده، خدمت به آفریننده است. ۷. دیروز زن، مظلومیت است و امروز زن، مغیوبت. ۸. ازدواج، پیوند دو روح است برای رسیدن به او. ۹. مهریه، قیمت زن نیست. ۱۰. جهیزیه‌ای که بوی خدا می‌داد. ۱۱. جشن ازدواج، جشن کامل شدن دین است. ۱۲. خانه‌داری در خانه‌ماندن نیست، نگهبانی از خانواده است. ۱۳. شوهرداری، عار زندگی نیست، افتخار بندگی است. ۱۴. تربیت فرزند، بزرگ کردن یک انسان یا زنده کردن یک جهان کتاب سوم، فاطمه‌ای که تو یادمان دادی»؛ این کتاب از دوازده کوچه تشکیل شده است که فهرست عناوین آن‌ها عبارت است از: ۱. فاطمه‌ای که تو یادمان دادی. ۲. در قصه مادر تو، ما در حلقه ظالمینم. ۳. به راستی، اصل، حجاب است یا فاطمه؟ ۴. آیا می‌شود قبری ساخت از جنس پر؟ ۵. مگر می‌شود با بال زخمی پرواز کرد؟ ۶. کی‌تورچه، لانه را نیم‌سوز کشید. ۷. اگر اشتباه می‌کنم، تو اصلاح کن. ۸. این دنیا بود که آمده بود پیش فاطمه. ۹. مادر، پدر، خانه، خانواده. ۱۰. از صبح تا شب کارمان شده یاد مادر تو. ۱۱. بگو گناهش چه بود؟ ۱۲. برو مادر، زودتر برس، بمانی برای چه؟

کتاب چهارم «واژه‌های خیس»؛ قصه ناتمام مادر»؛ درباره مصائب حضرت زهرا^(س) است.

این اثر حکایتی است بارانی از محله واژه‌ها، محله‌ای که در فراق مادر، غم ماتم گرفته است و خانه‌هایش، غم خانه مصیبت او شده‌اند. خانه به خانه این محله را گشته و واژه‌ها را التماس کرده‌ام که قصه مادر را تا خط آخر برابم بگویند، اما واژه‌ها هیچ یک تاب تحمل بار مصیبت مادر را ندارند. آسمان محله واژه‌ها همیشه ابری است. ابرها کارشان، سد کردن راه دل هاست تا همیشه دل‌ها گرفته قصه مادر باشد. واژه‌هایی در این محله به یاری آمدند که می‌خواهم یک‌به‌یک از آن‌ها قدردانی کنم. این کتاب در چهارده مجلس به این مهم می‌پردازد که فهرست عناوین آن‌ها عبارت است از: ۱. چاره‌ای برای واژه‌ها. ۲. قله مهربانی. ۳. حقیقت صبر. ۴. مادر و دیگر هیچ. ۵. لرزه بر زانوان شجاعت. ۶. سیلاب گریه. ۷. حکایت میخ. ۸. تابوت. ۹. قباله و فدک. ۱۰. بستر غیرت. ۱۱. کفن. ۱۲. خانه قبر. ۱۳. اشک یتیم. ۱۴. کربلا، فرزند مادر.



شهرانه نیوز

شماره ۴۴۴
۲۳ شهریور ۱۳۹۳
۱۳۹۳

۱۴



رعایت ادب، نخستین قدم برای خوب نماز خواندن است

فکرکن آمده‌ای میهمانی

حمیده ذاکری، شرح نمازهای امیرالمؤمنین^(ع) را بسیار شنیده‌ایم؛ نمازهایی عاشقانه و عارفانه که گویی بنده را از زمین جدا کرده و به آسمان‌ها رسانده است. شاید برای ما رسیدن به این قله ناممکن به نظر برسد اما نماز هم دارای مراتب و درجاتی است که ما می‌توانیم برای رسیدن به آن سعی کنیم و دلخوش باشیم که پروردگار به سعی بنده‌اش می‌نگرد و ما را یاری خواهد کرد. خوب است بدانیم که پیش از رسیدن به مراتب نماز عارفانه و عاشقانه چون رهرویی که در ابتدای راه است، لازم است ادب حضور را بیاموزیم تا نمازی مؤدبانه داشته باشیم. فعلا مؤدبانه نماز خواندن را یاد بگیریم تا آن‌شاء... توفیق نماز خواندن عارفانه و عاشقانه را هم پیدا کنیم.

ادب
ظاهری را
رعایت کن!

می‌دانسیم که اعمال عبادی‌ای در آموزه‌های اسلامی وجود دارد که مانند نماز دارای آداب نیست و بر رعایت ترتیب و آدایش تا این اندازه تأکید نشده است. آداب نماز که یکی از شروط قبولی نماز است، نشان‌دهنده این است که تا چه اندازه رعایت ادب در نماز دارای اهمیت است و از نخستین گام‌های رسیدن به نماز مورد پذیرش درگاه خدای متعال است. رعایت آداب و اعتدال در قرائت، در شمار این آداب ابتدایی است، همان‌طور که در آیه ۱۱۰ سوره اسرا می‌خوانیم: «و تودر نماز صدا را نه بسیار بلند و نه بسیار آهسته گردان، بلکه حد متوسط را اختیار کن».

خودت
را برای خدا
زیبت کن!

پوشش و لباسی که در وقت نماز بر تن داریم، یکی دیگر از عواملی است که در رعایت ادب نماز مؤثر است. حضرت امام حسن مجتبی^(ع) بهترین جامعه‌های خود را در موقع نماز بر تن می‌کردند. افرادی از آن حضرت سبب این کار را پرسیدند، در جواب فرمودند: خداوند جمیل است و جمال و زیبایی را دوست دارد؛ به این دلیل خود را در پیشگاه الهی زیبت می‌کنم. خداوند امر فرموده است که «با زینت‌های خود در مساجد حاضر شوید».

(وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۳۱).

ادب باطنی
را بیاموز!

رعایت ادب در نماز جز موارد ظاهری شامل موارد باطنی هم می‌شود. برای ادب باطنی نماز چه مرجع و منبعی بهتر از امام معصوم؟ از امام رضا^(ع) نقل شده است: «از بعضی از عالمان آل محمد^(ص) یعنی ائمه^(ع) سؤال شد که ادب نماز چیست، فرمودند: حضور قلب، فارغ بودن اعضا، خوار و ذلیل ایستادن در مقابل پروردگار بزرگ، بهشت را طرف راست و جهنم را در طرف چپ خود ببیند و صراط را در مقابلش و خدا را جلوی خودش در نظر بگیرد» (بحارالانوار، جلد ۴، ص ۲۴۶ ح ۲۷).

روشنا

پیامبر گرامی اسلام صلی... علیه و آله وسلم؛
مَنْ أَخَذَ رِضًا بِغَيْرِ خَيْرٍ كَلَّفَ أَنْ يَحْمِلَ ثَرَانَهُ إِلَى الْمَحْشَرِ.

احکام

آمده‌ای
میهمانی

بسیار شنیده‌ایم که خداوند پاکیزگی را دوست دارد و می‌دانیم که وضو و طهارت یکی از شرط‌های قبولی نماز است، پس بهتر است تا آنجا که می‌توانیم، همچون حضور در یک میهمانی، در رعایت این اصل بگوئیم. رسول خدا^(ص) در این باره توصیه‌هایی کرده‌اند که مفید است. ایشان درباره رعایت پاکیزگی در نماز می‌فرمایند: «دو رکعت نماز با دندان‌های مسواک‌زده، نزد خداوند از هفتاد رکعت نماز بدون مسواک، بهتر است» (سفینه البحار، ج یک، ص ۶۷۵). همچنین امام صادق^(ع) می‌فرمایند: «دو رکعت نماز با عطر بهتر است از هفتاد رکعت نماز کسی که عطر نزده است».

(مکارم الاخلاق، ص ۴۲).

با
آرامش و
وقار بیست!

در نماز، ما با پروردگار عالمیان سخن می‌گوییم، پس شرط ادب و وقوف به این عمل و رفتار در شأن تا آنجایی است که در توانمان است. حضرت زین العابدین^(ع) لزوم رعایت ادب در نماز و حضور در پیشگاه خداوند را این‌گونه بیان می‌فرمایند: «حق نماز این است که بدانی نماز وارد شدن بر خداوند متعال است و تو در نماز، در پیشگاه خداوند ایستاده‌ای، پس وقتی این را دانستی، باید همچون بنده‌ای ذلیل و حقیر، راغب و راهب، امیدوار و بیمناک، بی‌بنا و باتضرع باشی و به احترام کسی که در مقابلش ایستاده‌ای، با آرامش و وقار باشی».

هرکه به ناحق زمینی را تصرف کند، (فردا) وادار می‌شود که خاک آن را تا قیامت بر دوش خود بار کند. (تذہیب، ج ۷، ص ۱۳).

وضو با مشقت زیاد

پرسش؛ با سلام، شغل من آزاد است. تمام وقت با چسب‌های قطره‌ای کار می‌کنم. باید بدون دستکش از چسب قطره‌ای استفاده کنم. با این حال دائم چسب قطره‌ای به انگشتانم می‌چسبد و طبق خاصیتی که این چسب‌ها دارند، به سختی می‌توان آن‌ها را از انگشتان پاک کرد. با این وضعیت، من هر بار برای وضو حدود ۱۰ دقیقه وقت صرف می‌کنم تا با انواع مواد شوینده، این چسب‌ها را برطرف کنم. آیا قاعده‌ای چون لاجرح یا نظیر آن، شامل حال این‌جانب می‌شود؟ لطفاً راهکاری پیشنهاد کنید.

پاسخ اجامی

ابتدا باید تلاش شود قبل از انجام چنین فعالیت‌هایی، وضو و غسل انجام شود. با این حال اگر در ضمن کار، نیاز به طهارت است و در جای وضو یا غسل، چیزی چسبیده است که برداشتن آن ممکن نیست یا از دیدگاه عرف و عموم مردم، بسیار مشقت دارد، باید به دستور جبره عمل شود؛ یعنی اطراف آن را شسته و روی آن را دست بکشد، ضمن اینکه برخی مراجع علاوه بر آن، تیمم را نیز لازم دانسته‌اند؛ البته برخی فقها، مورد سؤال را مشمول قاعده حرج نمی‌دانند و می‌گویند باید چسب را ولو با صرف وقت، برطرف کنید و بعد وضو بگیرید.

منبع، طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، ص ۳۲۸، قم، شریف رضی، چاپ چهارم، ۱۴۱۲ق.

حضرت آیت‌ا... العظمی‌ خامنه‌ای(مدظله‌العالی): ایجاد مانعی که موجب تبدیل وظیفه وضو و غسل به وضو و غسل جبره‌ای می‌شود، چنانچه در غیروقت نماز باشد، مانع ندارد ولی در وقت نماز باید وضو یا غسل را انجام دهد، سپس مبادرت به رفع ایجاد مانع کند و افراد مشغول به کارهایی که موجب ایجاد مانع می‌شود(مانند نقاشی یا گچ‌کاری و امثال آن)، چنانچه نتوانند در وقت وضو یا غسل، آن مانع را برطرف کنند، شستن روی همان مانع کفایت می‌کند.

آیت‌ا... العظمی‌ سیستانی: اگر برطرف کردن مانع، موجب ضرر قابل توجه یا مشقت فوق‌العاده‌ای که معمولاً قابل تحمل نیست، باشد -مانند اینکه پوست صورت یا بدن کنده می‌شود و عذرش تا آخر وقت باقی است- چنانچه مانع مذکور در اعضای تیمم(مانند پیشانی) است، باید هم تیمم کند و هم وضو بگیرد و در هنگام وضو در صورت امکان، بنا بر احتیاط واجب مانند وضوی جبره، بر مانع مسح کند و اما، اگر مانع مذکور در اعضای تیمم نیست، تیمم کافی است.

آیت‌ا... العظمی‌ مکارم‌شیرازی: اگر در جای وضو یا غسل، چیزی چسبیده است که برداشتن آن ممکن نیست یا بسیار مشقت دارد، باید به دستور جبره عمل کند؛ یعنی اطراف آن را بشوید و روی آن را دست بکشد.

آیت‌ا... العظمی‌ صافی‌گلپایگانی: در فرض سؤال، باید چسب را ولو با صرف وقت، برطرف کنید و بعد وضو بگیرید.

آیت‌ا... العظمی‌ وحید خراسانی: بر فرض سؤال، چنانچه برطرف کردن مانع موجب عسر و حرج است، می‌تواند اطراف آن را بشوید و روی آن را دست بکشد.